

Sobre l'art de descriure la vida

Jordi Sala

The art of designing life
is no excuse for that life.

THOM GUNN,
«Confessions of the Life Artist»

Recentment, l'Ajuntament de Girona ha publicat un volum que conté totes les poesies guardonades als Jocs Florals Escolars d'aquesta ciutat des de l'any 1985 fins al 1990, poesies, doncs, fetes per nens i nenes d'edats compreses entre els set i els catorze anys (tot i que hi ha dues poesies de dos nens de sis i un parell més de dues adolescents, una de quinze anys i l'altra de setze).

Acostumats com estem, almenys molts de nosaltres, a creure que les coses que afecten els nens, les seves alegries i il·lusions, els seus problemes i les seves pors, no tenen gaire importància si les comparem amb les nostres (potser perquè normalment fem uns quants centímetres més d'alçada o perquè ja no recordem que, quan érem nens, les consideràvem importants, i per tant ho eren), aquest volumet de poesies ens pot ser molt profitós com exercici d'eixamplament de la nostra consciència vital, i a més a més pot representar, encara que això semblarà estrany a més d'un, una saníssima cura d'humilitat, com se sol dir, de les persones que ja fem prou centímetres com per ser considerades adultes i que resulta que també fem versos. Segur que el lector agrairà que jo ara li doni a conèixer una d'aquestes poesies, i tampoc no crec que li faci res que, entre totes les publicades, n'hagi triat una de les més simples pel que fa al sentit, a la construcció i al llenguatge; l'autora n'és Ma. Carme Yeste, que tenia vuit anys el 1986, data del poema (només n'he variat la puntuació en els pocs llocs que ho demanaven):

VOLA, VOLA, OCELLET

Vola, vola, ocellet,
que anirem a fer
un passeig.
Seguirem el teu camí
perquè no vagis
tot solet.

Estic segur que aquest verset haurà commogut, com a mi, més d'un lector, i tanmateix no hi ha cap element formal extern que justifiqui la nostra admiració: no hi ha rima, per exemple (llevat de la que s'estableix entre el primer i l'últim vers, que en qualsevol cas resulta insuficient perquè puguem parlar de poema rimat), ni tan sols un metre regular. Tampoc no hi trobem cap devessal d'imaginació, ni un plantejament vital que es tradueixi en una afirmació moral revestida de veritat, ni òbviament tampoc no s'hi fa ostentació de riquesa lingüística. No, hem de buscar la qualitat d'aquesta poesia (qualitat que té des del moment que, en llegir-la, sentim alguna cosa que es mou dins del nostre jo íntim) en un altre cantó, i em sembla que el lector s'avinirà ràpidament a acceptar que aquest altre cantó no és sinó l'actitud amb què ha afrontat el repte qui l'ha escrita. Vegem-ho. L'autora del poema fa saber a l'ocell al qual s'adreça que vol fer-li companyia en el seu camí perquè no estigui «solet»; això és tot el que se'ns hi diu explícitament. Ara bé, el lector sap que al darrere de la decisió d'acompanyar l'ocell hi ha una altra cosa: una sensació, conscient o no, que no ens és explicitada precisament per l'escassa formalització del poema; podria ser (i aquesta és una lectura perfectament admissible) la sensació de compassió que li desperta l'ocell; o bé (i aquesta és una altra lectura igualment bona) la de la pròpia solitud, juntament amb un desig de superar-la amb la companyia de l'ocell,

en el qual s'objectiva la seva realitat. És clar que, en escriure-la, Ma. Carme Yeste no devia haver intel·lectualitzat tal com jo he fet ara el sentit últim de la poesia, ni en tenia cap necessitat (aquesta és una de les feines de la crítica literària); però el que sí que li va ser absolutament necessari de fer, i, si no, no hi hauria hagut poema, va ser mirar d'entendre sincerament la seva manera de viure l'emoció suscitada pel fet concret, en aquest cas, la vista de l'ocellet i la sensació que aquest li va causar. Només així va poder plasmar en un paper una part de la seva vida de manera que el lector pogués reviuir, també amb total sinceritat (i sé que aquest valor fa temps que està desprestigiada, i per això hi insisteixo conscientment i amb la voluntat d'atorgar-li el millor sentit que em sembla que li podem donar: sinceritat amb un mateix), un sentiment comú a tots els homes, sentiment que, en aquest cas, no és altre que el d'una fonda, i per això mateix commovedora, tendresa.

Com que al lector li haurà agradat tant el verset que hem llegit, no tinc cap dubte que m'agrairà que en reproduïxi un altre. En aquest cas, però, la poesia és d'una noieta que tenia dotze anys també l'any 1986, Elvira Cassú. Com en el cas anterior, m'he permès de fer unes poques esmenes de puntuació.

Llegim-la:

SOMNIS

Món de somnis: entre mil,
cerco aquell que m'enamora;
forma part del joc pueril
i em domina fins l'aurora.

I d'entre ell en trio un,
sense cap o sense cua:
pertany al meu món profund,
i els altres li fan corrua.

L'amistat és per damunt
d'aquest tot sense mesura;
somni gran, somni volgut,
aquell on l'amistat perdura.

En relació a la poesia anterior, és evident que aquesta és fruit de molta més maduresa intel·lectual: no solament presenta una estructura formal més complexa, amb rima (i tant és, pel que fa al que vull dir, que la del tercer vers, per exemple, sigui massa forçada) i metre regular (i tant és, també, que els versos tercer, cinquè i dotzè siguin hipermètrics), i un llenguatge enormement més elaborat (deixem de banda, també, la solució poc genuïna del cinquè vers), sinó que, a més a més, l'autora hi ha fet un esforç d'imaginació considerable (jo diria que enorme, si tenim en compte la seva edat). I encara hi trobem una altra diferència substancial, que al meu parer és la més rellevant: aquesta major maduresa intel·lectual li ha permès de fer una abstracció, la que implica la paraula «amistat», d'un miler de sentiments semblants entre si que experimentem cada dia. Ara bé, això no ens hauria de fer perdre de vista que «Somnis» té el mateix punt de partida, si fa no fa, que «Vola, vola, ocellet»: fins i tot el «volgut» del penúltim vers ens fa pensar en una concepció de l'amistat basada en la convicció que es tracta d'un bé que els home busquem, concepció anàloga al «seguirem el teu camí» de l'altre poemeta. El lector haurà gaudit molt, sens dubte, de la complexitat de l'objecte poètic (terme no pas gaire càlid, certament, però en qualsevol cas molt millor que «artefacte») que Elvira Cassú ha creat, i això ha estat possible perquè al darrere hi endevinem immediatament l'honestedat de l'actitud amb què ha afrontat la difícil tasca d'entendre un trosset de la seva vida.

La poesia dels poetes

Aquesta actitud honesta que hem convingut a concedir que es troba a la base tant del poema de Ma. Carme Yeste com del d'Elvira Cassú la trobem, afortunadament, en molts dels poetes que fan un parell de pams més d'alçada. El «tema», o com en vulguem dir, de les dues poesies en qüestió és el mateix del poema «Amistad a lo largo», de Jaime Gil de Biedma, del qual reproduiré només uns versos, atesa la seva extensió:

Pasan lentos los días
y muchas veces estuvimos solos.
Pero luego hay momentos felices
para dejarse ser en amistad.

Mirad:

somos nosotros.

Un destino condujo diestramente
las horas, y brotó la compañía.
Llegaban noches. Al amor de ellas
nosotros encendíamos palabras,
las palabras que luego abandonamos
para subir a más:
empezamos a ser los compañeros
que se conocen
por encima de la voz o de la seña.

(...)

Sólo quiero deciros que estamos juntos.
A veces, al hablar, alguno olvida
su brazo sobre el mío,
y yo aunque esté callado doy las gracias,
porque hay paz en los cuerpos y en nosotros.

(...)

Comparat amb els dos anteriors, el poema de Gil de Biedma, si el llegim sencer (i certament s'ho val), segueix la gradació de menor a major maduresa intel·lectual que els dos primers ja havien establert entre si, maduresa que es transforma no solament en un domini superior del llenguatge poètic, sinó també, i sobretot, en un coneixement i una concepció moral del món i de la pròpia realitat més amples i rics. Segueix essent lícit, però, parlar d'aquella «actitud honesta» a què em referia més amunt, i que no consisteix en altra cosa que Gil de Biedma no va voler enganyar ningú, i menys enganyar-se a si mateix, en escriure el poema. El lector, que, ben segur, no haurà pogut resistir la temptació d'anar a llegir, o rellegir, aquest poema, de cap manera no es pot sentir ensarronat, ni agredit, ni tampoc com quan anava a escola i un mestre que es creia tenir molta més part de la veritat que no pas ell (i que, és clar, feia vint centímetres

més d'alçada) l'alliçonava sobre la vida pensant-se que així aprendria res i oblidant que el coneixement no és transferible, sinó que tan sols es pot suscitar. I em fa l'efecte que no podem dir exactament el mateix de tots els poemes que sovint tenim l'oportunitat de llegir. No crec que sigui agosarat afirmar que, en molts poemes d'alguns poetes catalans dels últims vint o trenta anys, l'edifici s'ensorra des dels fonaments. Espero que el lector em permetrà que li prengui una mica més de temps per justificar aquesta afirmació.

Tot poeta utilitza, en el procés de creació, una veu que no necessàriament s'ha d'identificar amb la seva veu «autèntica» (diguem-ho així); fins i tot, el poeta pot jugar a fer-hi servir una veu que és contrària de totes totes a la seva, i això amb alguna finalitat determinada. De tota manera, el poeta ha de ser artista de la seva vida en primer lloc (i és clar que estaria bé que ho fos tothom), tal com vol Thom Gunn (vet aquí el perquè de la cita que encapçala aquestes línies); amb això vull dir que, abans de res, farà molt bé d'esforçar-se a conèixer les regles que la governen. La seva obra ha de ser fruit de posar-se la vida al davant dels ulls i mirar de comprendre-la; després, dependrà de la seva aptesa verbal, formalitzadora i imaginativa que allò que creï s'adigui amb major o menor grau amb el que s'havia proposat de fer. La veu que faci servir també és responsabilitat seva, i serà en la mesura que conegui l'autèntica que es convertirà en amo d'aquella altra veu que només utilitza per expressar-se en el poema, veu que d'aquesta manera resultarà reeixida i convincent.

El problema sorgeix quan el desconeixement de la veu autèntica i, al capdavall, de la pròpia realitat (un desconeixement que tots patim més o menys, però que ens cal anar desterrant) fa que el poeta es convenci a si mateix que en té una de molt bonica, potent i profunda, que resulta que coincideix amb la que es deixa sentir en els seus poemes. Aleshores, ja sigui tirant pel dret o amb una construcció formal tan cofoia com es vulgui, el poeta en qüestió es creurà amb la facultat d'anar donant lliçons sobre la vida a tot lector que no hagi estat previngut de les seves manies. Malament rai, quan en un poema ens trobem

amb una veu que revela un complex de superioritat gens qüestionada, o amb un d'inferioritat absolutament desconegut, o amb una actitud de blasme aclarador contra el món i els altres, o amb una sòlida arquitectura verbal que tingui l'única pretensió de fer-nos creure que és una veritat incontestable i universal una cosa que, si l'autor s'ho hagués pensat dues vegades, hauria reconegut que no era més que un prejudici. És com si algú va a fer-se fer un massatge perquè es nota el cos tens i espera, com és lògic, que el massagista sabrà com actuar perquè recobri una mica de pau, i es troba amb un senyor que coneix perfectament la tècnica però que té el cos més tens que no pas ell: ¿què rebrà, sinó maltractaments? ¿Com en sortirà, sinó masegat per tots costats?

Poesia pels lectors

Sortosament la majoria de massatgistes són com cal, i sortosament també hi ha molts poetes que no tenen cap interès a batzegar els lectors. Si el poeta coneix les seves limitacions i possibilitats, tant vitals com artístiques, durà a bon terme el que s'hagi proposat, i el lector de poesia, aquesta espècie humana tan escassa avui dia, també tindrà l'opció de treure el guany que prou bé coneix: el goig que dona desprendre's una estona, mitjançant la imaginació, de la unidimensionalitat de la pròpia existència perquè aquesta li resulti més comprensible i es faci més seva. I si estem d'acord a creure que seria bo que la poesia tingués més influència social que no pas la que té ara (i, en poesia com en qualsevol altra cosa, el que importa de debò és l'individu, i en tot cas serà la suma dels individus lectors de poesia la que en decidirà la influència social), hem de convenir que cal que els poetes tinguin interès a guanyar lectors i a no perdre els que ja tenen (i evidentment en perdran, si no els ofereixen res de bo); de la seva banda, els lectors han (hem) de demanar als poetes que no pugin tant als núvols i facin més sovint exercici d'humilitat. I és que, com diu Gunn, la seva feina, l'art de descriure la vida (i d'imaginar-la i de projectar-la, que també això vol dir «designing»), no excusa de la vida mateixa.